

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАТІЖНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація. Визначено основні напрями вдосконалення платіжної системи, які дозволять прискорити платежі, мінімізувати ризики їх проведення, оптимізувати рух коштів банків на кореспондентських рахунках, спрямувати ресурси, що вивільнилися, на фінансовий ринок і підвищити рентабельність діяльності банків.

Аннотация. Определены основные направления совершенствования платежной системы, которые позволят ускорить платежи, минимизировать риски их проведения, оптимизировать движение денежных средств банков на корреспондентских счетах, направить высвободившиеся ресурсы на финансовый рынок и повысить рентабельность деятельности банков.

Annotation. The main directions of improving the payment system that will accelerate payments, minimize the risks of their conduct, improve cash flow of banks' correspondent accounts, send the released resources to the financial market and improve the profitability of banks was determined.

Ключові слова: платіжно-розрахункова система, готівка, ринок платіжних карток, система електронних платежів, платіжні послуги, розрахунки.

У всьому світі розвиток платіжних систем характеризується поступовим звуженням сфери використання готівки та паперових платіжних засобів, переходом до нових платіжних інструментів та сучасних технологій платежів.

Застосування пластикових карток у країнах із розвинутою економікою стало звичайною практикою. Упровадження й використання пластикових карток дає змогу залучити й змусити працювати ті кошти, які знаходяться в населення, допоможе в боротьбі з тіньовою економікою шляхом повернення до банківського обігу коштів. Для банків пластикові картки також є вигідними як нова сфера послуг, що приносить значні прибутки.

Провідне місце в теоретичній розробці цієї теми належить таким відомим вітчизняним економістам, як О. Береславська, В. Ганін, Р. Грищенко, О. Дубілет, Г. Єрошин, К. Маркелов, А. Михайлов, А. Максимовський, А. Мороз, І. Прокопенко, С. Пудовкіна, М. Савлук, Р. Тиркало та інші. Аналіз досліджень та публікацій вказаних авторів дозволив стверджувати, що ринок банківських послуг останнім часом розвивається під значним впливом передових технологій. Одним із напрямів банківської діяльності є карткові платіжні технології.

Метою дослідження є виявлення основних напрямів удосконалення платіжної системи як однієї з необхідних умов забезпечення економічної стабільності.

Перебіг подій валютно-фінансової кризи 2008 року в Україні продемонстрував необхідність підвищеної уваги центральних банків до таких факторів, як управління потоками банківської ліквідності, стимулювання внутрішніх заощаджень та забезпечення довіри до банківської системи. Це вивело на перше місце питання, що стосується мінімізації ризиків і підвищення ефективності платіжно-розрахункової системи (ПРС) як забезпечення безперерійного процесу платежів в економіці.

За станом на 1 січня 2012 року учасниками СЕП були 694 установи. У 2011 році 91 учасник СЕП (13 % від загальної кількості учасників СЕП) виконував початкові платежі в режимі реального часу. У цьому ж році учасниками СЕП здійснено 332 865 тис. початкових платежів та надіслано електронних розрахункових повідомлень на суму 10 319 654 млн грн, що на 1 % менше за кількістю та на 30 % більше за сумою, ніж у 2010 році.

Найбільшим попитом серед учасників СЕП користувалася третя модель обслуговування кореспондентського рахунку, за якою юридична особа має консолідований кореспондентський рахунок і внутрішньобанківську міжфілійну платіжну систему, що забезпечує проведення переказу коштів між філіями банку та взаємодію із СЕП для здійснення міжбанківського переказу коштів філіями банку. У 2011 році учасники СЕП, які працювали за цією моделлю, провели 178 297 тис. початкових платежів та електронних розрахункових повідомлень (54 % від загального обсягу), що на 7 127 тис. (на 3,8 %) менше, ніж у 2010 році. Середньоденний залишок коштів на рахунках учасників СЕП становив 24,2 млрд грн. Середньодобовий коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників СЕП становив 1,7 [1].

Аналіз статистичних даних роботи СЕП щодо переказу коштів між банками свідчить про те, що система протягом 2011 року задовольняла потреби її учасників у переказі коштів. Однак необхідність реформування ПРС зумовлена такими факторами:

процесами розвитку у фінансовому й нефінансовому секторах економіки, що формують нові потреби в платіжних інструментах і послугах та створюють нові можливості їх використання, а саме появу нових банківських продуктів і послуг, створюють нові умови конкуренції, збільшують доступність фінансових послуг;

усвідомленням зростаючих ризиків платіжної системи;

значним рівнем відкритості економіки України та процесами входження країни в європейський платіжний простір [2].

У період структурних трансформацій України стратегія розвитку платіжної системи має бути спрямована на чітке визначення ролі банківського сектору та НБУ в розвитку платіжної системи; ефективне планування й реалізацію реформ у сфері розвитку СЕП-2; розвиток інституційної структури, необхідної для забезпечення стабільності платіжної системи; розробку надійної та ефективної платіжної інфраструктури.

Слід наголосити на тому, що розвиток СЕП-2 є комплексним процесом, який має базуватися на потребах національного фінансового сектору. Реформування СЕП-2 залежить від паралельного розвитку банківської системи, інституційної взаємодії у сфері платіжних послуг і платіжних інфраструктур, а отже, має бути результатом спільних зусиль банківського сектору, НБУ, органів державного регулювання та інших зацікавлених сторін [3].

У зв'язку із законодавчо визначеною відповідальністю НБУ за стійкість національної валюти йому належить центральна роль у розвитку використання грошей як ефективного засобу платежу. НБУ може сприяти підвищенню ефективності й надійності СЕП-2 такими шляхами:

надавати та розвивати платіжні й кредитні послуги: емітуючи готівкові гроші як безпосередній платіжний документ і депозитні вимоги як розрахунковий актив для міжбанківських платежів; керуючи розрахунковими рахунками й надаючи розрахунковий кредит для учасників системи;

ініціювати, координувати, проводити дослідження і консультації щодо дизайну, функціонування СЕП-2 та розробляти відповідну політику і законопроекти щодо розвитку СЕП-2;

здійснювати моніторинг діючих і проектних ПРС, оцінювати їх надійність та ефективність; проводити консультації та давати рекомендації.

Провідну роль у реалізації зазначених напрямів відіграє НБУ, стимулюючи приватний сектор й органи управління до конкретних реформ [4].

Таким чином, за результатами проведеного дослідження можна зазначити, що для розвитку механізмів взаємодії при наданні платіжних послуг необхідно є активна діяльність НБУ щодо координації дії користувачів і провайдерів на окремих та взаємопов'язаних ринках платіжних послуг; створення умов для ефективного ціноутворення на ринку; забезпечення прозорого й ринкового інформування про платіжні інструменти та послуги; забезпечення справедливих і рівних можливостей та стимулів для участі фізичних осіб й організацій у діяльності ринків платіжних послуг.

Отже, ключовими напрямами розвитку системи роздрібних операційних платежів мають стати: підвищення доступності платіжних систем як протягом операційного дня, так і в просторі; розширення переліку стандартизованих паперових чи електронних інструментів, особливо інструментів кредитного переказу; підвищення безпечності та конфіденційності передачі платіжної інформації; удосконалення операційної взаємодії між пунктами роздрібної торгівлі для певних видів платіжних інструментів, зокрема між мережами платіжних карток і банкоматів.

Вирішення зазначених правових, технічних, економічних та організаційно-інституційних проблем у процесі вдосконалення НБУ і всієї банківської платіжно-розрахункової системи дозволить прискорити платежі, мінімізувати ризики їх проведення, оптимізувати рух коштів банків на кореспондентських рахунках, спрямувати ресурси, що вивільнилися, на фінансовий ринок і, зрештою, підвищити рентабельність діяльності банків, а отже, й ефективність монетарної політики.

Наук. керівн. Колодїзев О. М.

Література: 1. Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : www.bank.gov.ua. 2. Иванов П. А. Платежи в электронной коммерции / П. А. Иванов, Ю. А. Стрельченко // Деньги и кредит. – 2002. – № 1. – С. 41–47. 3. Чмелик Г. Развитие внутриснодержанных небанковских платёжных систем в Украине // Вісник НБУ. – 2006. – № 3. – С. 30–33. 4. Лук'янов В. Развитие международных платёжно-розрахунковых отношений та їх вплив на платёжні системи в Україні / В. Лук'янов // Банківська справа. – 2010. – № 2–3. – С. 86–95.